

УДК 070.41 : 811.161.2'367.633

НЕНОРМАТИВНЕ ВЖИВАННЯ ПРИЙМЕННИКА “ПРИ” В ГАЗЕТНИХ МАТЕРІАЛАХ

Марія Ріпей

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул.Генерала Чупринки, 49, 79062 Львів, Україна*

На підставі довідкової та навчальної літератури проаналізовано і відредаговано ненормативне вживання прийменника “при” на сторінках періодичних видань. Зосереджено увагу на неправильному використанні російських “при тому”, “при цьому”.

Ключові слова: правильно, неправильно, газетні матеріали, відповідники.

Постановка проблеми. Важливими текстовими засобами є прийменники. Вони додають будь-якому сполученню слів певного стилістичного значення, відтінку [6, с. 213]. Кожна мова має свої особливості у вживанні прийменників. “Навіть у таких близьких мовах, як українська та російська, прийменники використовуються по-різному” [16, с. 159].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На ненормативне вживання прийменників в українській мові звертають увагу у своїх працях Б. Антоненко-Давидович [1]; І. Вихованець, К. Городенська [3]; М. Волощак [4]; П. Дудик [6]; А. Капелюшний; Л. Мацько, Л. Кравець [9]; Н. Непийвода [10]; О. Пономарів [11]; О. Сербенська; І. Ющук [16]; М. Яцимирська та ін. Зокрема, Л. Мацько, Л. Кравець зазначають, що “вибір прийменників у більшості випадків визначається мовною традицією, але важливу роль відіграє також їх значення” [9, с. 120]. П. Дудик акцентує, що “кожен прийменник якоюсь мірою фонетично й стилістично особливий, зовсім адекватно не може бути замінений іншим” [6, с. 212].

Формулювання мети статті. Ставили за мету проаналізувати і відредагувати ненормативне вживання прийменника “при” в газетних матеріалах.

Виклад основного матеріалу. Є труднощі із вживанням прийменника “при”. Особливо тоді, коли підшукуємо відповідник до російського “при”. “Нерідко переклад стає причиною засмічення української мови. Особливо часто трапляється таке в двомовних (зокрема російсько-українських) виданнях” [11, с.130]. Газети пишуть: “Автор проекту і розробник нових тарифів пояснила, що при укладенні угоди з містом мешканцям будинку обов’язково надаватимуть 11 послуг” (Експрес. – 2008. – 24 січ.), “...при проведенні подібних “операцій”

вирішальним є чинник контролю...” (Дзеркало тижня. – 2007. – 2 черв.), “Конструкція такого пристрою громіздка, складна у виконанні, потребує великих площ при експлуатації” (Дзеркало тижня. – 2007. – 16 черв.), “При виявленні порушень на перший раз даємо рекомендації щодо їх усунення...” (Подільський кур’єр. – 2009. – 25 черв.), “До мобільного зв’язку першого покоління належала технологія FDMA, при якій на кожне голосове з’єднання виділявся один частотний канал” (Дзеркало тижня. – 2007. – 7 лип.), “При нормальній кислотності шлунка, вживати мед можна в будь-який час” (Високий Замок. – 2009. – 10 верес.), “...брав активну участь у переговорному процесі при укладенні різних контрактів”, “Усе можливо при нормальній організації роботи...” (Дзеркало тижня. – 2009. – 24 січ.), “Середньостатистичний американець... Завжди бажає тобі: “Гарного дня” і при зустрічі широко повідомляє: “Радий тебе бачити!” (Високий Замок. – 2009. – 30 квіт.), “При споживанні смачної їжі в мозку людини виникає почуття задоволення” (Подільський кур’єр. – 2009. – 28 трав.), “Фахівці з турецького дослідного центру... розробили революційний матеріал, який при нанесенні на металеву поверхню перетворює об’єкт на невидимий” (Експрес. – 2007. – 22 листоп.), “При взаємодії з дорогоцінним мінералом кристал... набуває найдосконалішої форми...” (Високий Замок. – 2006. – 9 листоп.).

Як зазначають мовознавці, прийменник “при” “доречно вживати у словосполученнях, що мають значення вказівки на наявність чогось поряд, а також вказівки на службу десь: *бібліотека при заводі, залишити при штабі*” [9, с. 121], “залишити при університеті”, “при дворі” [13, с. 845]; “позначають особу, яка має щось: *при мені були гроші*”, “бути при грошах”, “при зброї” [13, с. 845], “вказують на присутність когось: *при свідках, при сторонніх*” [9, с. 121]; “з формою місцевого відмінка вказує на просторову близькість предмета: *Готель “Солома” стояв при дорозі* (М. Томчаний)” [3, с. 80], “Вода при березі починала каламутитись і жовкнути...” (за М. Коцюбинським) [14, с. 195], “читати при електричному освітленні” [13, с. 845], “...обмежив шкалу світлових і кольорових відтінків, які можна спостерігати при місячному світлі” (П. Білецький) [14, с. 201], “Лежав при відчиненім вікні...” (Б. Лепкий) [14, с. 205]. Т. Шевченко пише: “Три явори посадила сестра при долині...” [15, с. 10], “Як сон-трава при долині вночі розцвітає...” [15, с. 16], “Випровожала три поля, три милі, прощалася при долині” [15, с. 44], “І край шляху при долині...” [15, с. 55], “Громадою при долині його поховали...” [15, с. 55–56].

“Словосполученням російської мови з прийменником *при*, що вказує на обставини, умови, за яких що-небудь відбувається, в українській мові відповідають словосполучення з різними прийменниками або безприйменникові конструкції” [9, с. 121]. Зокрема, як зауважує Б. Антоненко-Давидович, “якщо в фразі мовиться про історичний або тривалий час із життя певної людини чи багатьох людей, тоді класика й народне мовлення вдаються до прийменника *за*: “Ото було *за наших часів* – Верді, Россіні...” (Леся Українка); “*За Хмельницького Юрася* пуста Україна звелася, а *за Павла Тетеренка* – не поправиться й теперенька...” “*За царя Панька*, як земля була тонка” (приповідка); “Це було ще *за життя* мого батька” (з живих уст) [1, с. 168], “при Хрущові” – “за Хрущова” [4, с. 149], “при Богдане Хмельницьком” – “за Богдана Хмельницького” [16, с. 160–161]. А також правильно вживати “за цих умов” [2, с. 1580], не “при умові”, а “за умови”, не “при будь-яких обставинах”,

а “за будь-яких умов”, не “при клопотанні”, а “за умови клопотання”[4, с. 149]. Російською мовою “при любой погоде”, а українською – “за будь-якої погоди”, російською “при жизни”, українською – “за життя”; “при условии выполнения обязательств” перекладаємо “за умови виконання зобов’язань” [9, с. 121], а “при помощи скальпеля” – “за допомогою скальпеля” [16, с. 160–161].

У деяких випадках замість “при” треба писати “**під час**”, “**з(із)**”, “**на**”. Наприклад: “при исполнении служебных обязанностей” – “під час виконання службових обов’язків”, “при подписании договора” – “під час підписання договору”[9, с. 121], “при Парижской коммуне” – “під час Паризької комуни” [16, с. 160], “при внесении на розгляд” – “під час внесення на розгляд”, “при приватизации” – “під час приватизації”[4, с. 149]; “при часах” – “з годинником”[16, с. 161], “при порівнянні виходить” – “з порівняння виходить”, “навіть при цих зв’язках” – “навіть із цими зв’язками”, “залишитися при керівному кріслі” – “залишитися на керівному кріслі”[4, с. 149]. Або **використовувати підрядні речення чи дієприслівникові звороти**: російською мовою “при наличии” – українською “коли (якщо) є”, “при отсутствии” – “коли (якщо) немає”, “при необходимости” – “коли (якщо) треба” [10, с. 31]; “у фразах “*При слові* “ключница” Зоя злісно стиснула губи (Леся Українка), “*При* такій інтенсивній праці треба добре їсти” (М. Коцюбинський), “*При згоді* були люди” (Словник Б. Грінченка) можна поставити й описову конструкцію: “*Коли* почула слово “ключница”...; “*Коли* так інтенсивно працювати...”, “*Коли* згоджувалися... у фразах “*При* будіванні клубу ми застосували всі нові технічні досягнення”; “*При бажанні* цього можна досягти”... слід було сказати: “*Коли* будували (або – *Будуючи*) клуб, ми застосували”; “*Коли є бажання* (або – *Бажаючи*), цього можна досягти”[1, с. 167–168]; російською мовою “при этих словах”, а українською – “сказавши це”, російською “при принятии решения”, а українською – “приймаючи рішення”[9, с. 121], російською “при звуке его голоса все оглянулись”, а українською – “почувши його голос, всі оглянулися (озирнулися) [13, с. 845]. Неправильно “при порівнянні температур”, правильно “порівнюючи температури” [4, с. 149].

Замість російського “при” правильно вживати “**не без**” (“при деньгах” – “не без грошей”), “**після**” (“при первых словах” – “після перших слів”), “**у разі**” (“при обнаружении” – “у разі виявлення”)[8, с. 459], “**у випадку**”. Щодо відмінності між словами “*випадок*” і “*раз*” Б. Антоненко-Давидович наводить такі приклади: “У цьому незвичайному *випадку* я вчинив би інакше” (бо тут мовиться про конкретну подію), але – “У такому *разі* я вчиню інакше” (бо конкретної події, як то було у попередньому реченні, вже не відчувається). Зрідка трапляється, що слова *випадок* і *раз* виступають у реченні як синоніми: можна сказати... “*на випадок* потреби” – “*в разі* потреби” [1, с. 225].

А також залежно від контексту правильно писати “**за (з) допомогою**” (російською “при помощи”, “с помощью” – українською “за допомогою чого”, “з чією допомогою” [10, с. 180]), “**завдяки**”, “**внаслідок**”[13, с. 845]; “**у процесі**”, “**зважаючи на**”, “**з огляду на**” [12, с. 289]. Наприклад, “Та не слід забувати, що від максимальної концентрації зусиль як парламенту (при ухваленні вищезгаданих проектів законодавчих актів), так і уряду (при ґрунтовному опрацюванні аграрного питання на переговорах у Женеві) залежить успіх переговорного процесу в цілому” (Дзеркало тижня. – 2005. – 1 жовт.). У першому випадку “при” замінимо “під час”, а в другому – “у

процесі”. У реченні “При усьому своєму ідеалізмі і нездатності запропонувати вирішення насущних проблем суспільств, що їх породили, вони, однак, породжують нові, цілком матеріальні проблеми” (Дзеркало тижня. – 2004. – 2 жовт.) “при”, на нашу думку, треба замінити “з огляду на” або “зважаючи на”. У реченні “А при зустрічі з португальським президентом Анібалом Каваку Сільвою Ющенко порушив питання українських заробітчан” (газета “Високий Замок”) “при зустрічі” неправильно вжито, правильно “під час зустрічі”. Дотримуючись однотипності подання, треба написати Віктор Ющенко. І не після імені португальського президента, що ускладнює сприйняття тексту, а так: “Віктор Ющенко під час зустрічі з португальським президентом Анібалом Каваку Сільвою порушив питання українських заробітчан” [12, с. 289–290].

У словнику складної лексики С. Караванський наводить ще такі переклади з російської мови: “при всей *чьей* бедности/скудости, даровитости” – “хай який *хто* бідний/скупий, обдарований”; “при всей его бедности” – “хай який він бідний”; “при всем *чьем* желинии/уважении” – “хай як *хто* бажає/поважає”; “при первом появлении *чего*” – “шойно з’явиться”; “при том, что” – “тоді, коли, тоді, як”; “при том, что это факт” – “тоді, коли /тоді, як/ це факт”; “при том, что я не пью” – “і це, що я не п’ю”; “при всем честном народе /компании/” – “привселюдно” [8, с. 459].

Отже, у вищенаведених реченнях прийменник “при” вжито неправильно. Правильно “під час укладення угоди”, “під час проведення операцій”, “у процесі чи під час експлуатації”, “у разі виявлення”, “коли на кожне з’єднання виділявся один канал”, “якщо нормальна кислотність”, “під час укладення контрактів”, “у разі нормальної організації роботи або якщо нормальна організація роботи”, “під час зустрічі”, “під час споживання їжі”.

Трапляються випадки, коли, щоб підшукати відповідник до російського “при”, довідкової літератури недостатньо. Наприклад, у реченні “...при нанесенні на... поверхню перетворює об’єкт на невидимий” літературний редактор не знає, чи це відбувається “у процесі”, “під час” (можливо, поступово невидимими стають деякі частини об’єкта) чи “після”, “внаслідок” (коли об’єкт покрили шаром матеріалу, а через деякий час він став невидимим). Так само виникає сумнів, коли “при взаємодії з дорогоцінним мінералом кристал... набуває найдосконалішої форми...”: “у процесі”, “під час” чи “після”, “внаслідок”. Якщо редактори видавництва ці моменти узгоджують або під час розмови з автором, або на полях рукопису записують кілька варіантів, щоб автор, осмислюючи відредагований текст, вибрав правильний (точний) відповідник, то у літературних редакторів газет таких можливостей немає. Зважаючи на це, у вищенаведених реченнях замість “при” ліпше написати “якщо” або “коли”: “...розробили революційний матеріал. Якщо його нанести на металеву поверхню, то об’єкт стає невидимим”; “коли кристал... взаємодіє з дорогоцінним мінералом, то набуває найдосконалішої форми...”. Це дасть змогу точніше передати зміст, зосереджуючи увагу на умові (дії) та результаті, й уникнути здогадів читачів, коли ж саме відбувається описане. Адже „справжній газетний виступ... завжди зрозумілий читачам, бо прибраний у популярну форму” [5, с. 90]. А використання прийменників „у процесі”, „внаслідок” передусім важливе у науковій літературі, де головну увагу звертають на логіку і точність викладу [6, с. 80].

Є труднощі із вживанням у газетних матеріалах словосполук “при

тому”, “при цьому”. “Великий тлумачний словник сучасної української мови” подає “**при цьому** – до то ж; одночасно” [2, с. 1580], “**до того [ж]** – з наявністю додаткових ознак, дій, заходів і т. ін.; крім того” [2, с. 1458].

“При тому”, “при цьому” – це росіянізми, що заважають думці. Досвідчені редактори радять: “Лиш тільки Ви відчуєте, що чуже слово, чужа думка входить у Ваше “я” боком, якось заважає Вам... не вкрапляйте її силоміць...” [7, с. 75]. На наш погляд, словосполучки “при тому”, “при цьому” треба вилучати або замінювати правильними відповідниками. Наприклад, у реченні “...влада повинна була б зосередити всі інтелектуальні зусилля, аби в результаті отримати не тільки чітко визначений стратегічний орієнтир, а й при тому своєрідну єднальну угоду...” (Дзеркало тижня. – 2008. – 19 січ.) “при тому” є зайве. Як зайве “при цьому” у реченнях “Але при цьому не додається, що у Варшаві стадіон матиме дев’ять рівнів” (Дзеркало тижня. – 2009. – 27 черв.), “Коли буде запроваджено новий ринковий податок замість традиційного ринкового збору, ціни справді зростуть... При цьому цілком може бути, що їх підвищення сприятиме зниженню конкуренції...” (Дзеркало тижня. – 2009. – 24 січ.), “Кожен пакет має певну вартість – абонентську плату. Але при цьому ціна кожної операції в пакеті значно вигідніша...” (Високий Замок. – 2009. – 30 квіт.). У реченні “...соціалісти втратили майже половину колишніх прибічників, і це при тому, що... територія... завжди була базовою...” (Дзеркало тижня. – 2007. – 13 жовт.) замість “при тому” вжили б “зважаючи на те”. У реченні “При цьому п’ята частина респондентів пов’язує підвищення цін із діями НБУ...” (Дзеркало тижня. – 2009. – 24 січ.) “при цьому” замінили б на “зокрема”. А у реченні “При цьому стверджується, що...” (Дзеркало тижня. – 2009. – 7 берез.), “...видається, що за таких обставин головне завдання Вашингтона і Брюсселя в цій грі полягає в тому, щоб не втратити здобутих позицій і при цьому певним чином задовольнити вимоги Москви” (Дзеркало тижня. – 2009. – 27 черв.) замість “при цьому” написали б “одночас”. У реченні “Я не буду миритися з такими обставинами...” – заявив глава держави. При цьому він додав...” (Дзеркало тижня. – 2008. – 19 січ.) “при цьому” замінили б на “також”, “крім того”, “одночас”. А речення “При цьому не сказано жодного слова про те...” (Дзеркало тижня. – 2009. – 27 черв.) перебудували б так: “Проте жодного слова не сказано про...”.

Висновки. На підставі аналізу та власного редакторського досвіду можемо виснувати, що не треба поспішати вживати прийменник “при” в газетних текстах. Потрібно перевірити правильність його написання за словниками і довідниками, проаналізувати контекст. Бо “єдино потрібне слово має зайняти єдино потрібне місце. Інакше допускається неточність у змісті думки” [6, с. 303].

З огляду на важливість проблема ненормативного вживання слів і словосполук у газетних матеріалах потребує подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / Борис Антоненко-Давидович. – К. : Либідь, 1991. – 256 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2007. – 1735.
3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови : академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська ; за ред. І. Вихованця. – К. : Унів. вид-во “Пульсари”, 2004. – 400 с.
4. Волощак М. Неправильно–правильно. Довідник з українського слововживання : за матеріалами засобів масової інформації / Марія Волощак. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Просвіта, 2003. – 160 с.
5. Григораш Д. С. Теорія і практика редагування газети / Дем’ян Семенович Григораш. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1966. – 168.
6. Дудик П. С. Стилїстика української мови : навч. посіб. / Петро Семенович Дудик. – К. : ВЦ “Академія”, 2005. – 368 с.
7. Іванченко Р. Г. Літературне редагування : навч. посіб. / Роман Григорович Іванченко. – К. : Ред.-вид. відділ Книжкової палати УРСР, 1970. – 366 с.
8. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики / Святослав Караванський. – К. : ВЦ “Академія”, 1998. – 712 с.
9. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – 360 с.
10. Непийвода Н. Ф. Сам собі редактор. Порадник з української мови / Наталія Федорівна Непийвода. – К., 1996. – 260 с.
11. Пономарів О. Культура слова: Мовностилїстичні поради : навч. посіб. / Олександр Пономарів. – [2-ге вид., стереотип.]. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.
12. Ріпей М. Мовленнєві неточності на сторінках газет / Марія Ріпей // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. – 2007. – Вип. 30. – С. 287–293.
13. Русско-украинский словарь : [в 3 т.]. – [2-е изд.]. – К. : Голов. ред. Укр. Рад. Енциклопедії, 1980–1981. – Т. 2. – С. 844–846.
14. Терлак З. Українська мова: Збірник вправ із синтаксису та пунктуації / Зеновій Терлак. – Львів : Світ, 1999. – 224 с.
15. Шевченко Т. Г. Повне зібр. тв. : [у 12 т.] / Тарас Григорович Шевченко. – К. : Наук. думка, 1989. – Т. 2. Поезія. – 592 с.
16. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови / Іван Пилипович Ющук. – К. : Освіта, 2002. – 254 с.

NONNORMATIVE USING OF PREPOSITION “AT” IN PERIODICALS

Maria Ripey

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine

The article is based on nonnormative using of “at” which were analysed and edited in periodicals. We have focused our attention of the incorrect using rosiyanizmiv „as is”, „while”.

Key words: correctly, incorrectly, newspaper materials, variants.

НЕНОРМАТИВНОЕ УПОТРЕБЛЕНИЕ ПРЕДЛОГА “ПРИ” В ГАЗЕТНЫХ МАТЕРИАЛАХ

Мария Ріпей

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина,*

На основании справочной и учебной литературы проанализировано и отредактировано ненормативное употребление предлога “при” на страницах периодических изданий. Обращено внимание на неправильное использование россиянизмов “при том”, “при этом”.

Ключевые слова: правильно, неправильно, газетные материалы, варианты.

Стаття надіслана до редколегії 23.12.11

Прийнята до друку 10.01.12